

Warunki i braki formalne pism procesowych w cywilnym postępowaniu nieprocesowym

Edyta Gapska

*Doktor nauk prawnych, adiunkt
w Katedrze Postępowania Cywilnego
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego,
radca prawny.*

✉ egapska@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0003-0052-0631>

Conditions and Formal Deficiencies of Pleadings in Civil Non-litigious Proceedings

This article discusses pleadings in non-litigious proceedings as a tool ensuring the efficiency and effectiveness of proceedings. It exploits the relationship between the scope of use of pleadings, their formal conditions as well as the procedure for removing formal deficiencies on the one hand and the diversity of the subject, purpose and function of individual types of proceedings conducted in a non-litigious manner on the other. To ensure the comprehensiveness of the considerations the author referred also to the applicable provisions provided for in the litigious proceedings, particularly the regulations subject to recent amendments, and indicated the scope and admissibility of their possible application in a non-litigious proceedings.

Słowa kluczowe: pisma procesowe, postępowanie nieprocesowe, warunki formalne, braki formalne

Key words: pleadings, non-litigious proceedings, formal conditions, formal deficiencies

[https://doi.org/10.32082/fp.1\(69\).2022.326](https://doi.org/10.32082/fp.1(69).2022.326)

1. Ustność i pisemność w postępowaniu nieprocesowym

W postępowaniu nieprocesowym forma czynności procesowych – jako narzędzie służące efektywności postępowania oraz jego uporządkowaniu umożliwiającemu sprawne rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy – jest tak samo istotna, jak w trybie procesowym.

W niektórych rodzajach spraw jest ona nie tylko wskazana z punktu widzenia właściwej organizacji postępowania i zabezpieczenia prawidłowości jego przebiegu, ale wręcz konieczna dla właściwego ustalenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia i utrwalenia wyników postępowania.

Przy uwzględnieniu dominacji w cywilnym postępowaniu roz-

poznawczym zasady ustności¹ jako zabezpieczającej jedno z fundamentalnych praw procesowych uczestników, jakim jest prawo do wysłuchania², a przy tym umożliwiającej bezpośredni kontakt sądu z uczestnikami i materiałem procesowym³, problematyka pism procesowych będzie ujawniać się tam, gdzie ustawodawca rezygnuje z preferowania ustnej formy czynności procesowych. Ustępstwa na rzecz pisemności, jakkolwiek uzasadnione z uwagi na sformalizowany charakter postępowania sądowego, powinny być jednak umiarkowane⁴ i adekwatne do przedmiotu i celu postępowania. Ma to miejsce np. wówczas, gdy działalność sądu polega na wykonywaniu czynności o charakterze ewidencyjnym lub dokumentacyjnym, służących urzędowemu utrwaleniu relewantnych

prawnie oświadczeń lub faktów. W tych przypadkach forma pisemna zapewnia większą efektywność postępowania⁵, a przy tym jest konieczna dla należytego utrwalenia jego przebiegu i udokumentowania okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia.

Równocześnie forma pisemna wprowadzona została w postępowaniu nieprocesowym tam, gdzie w procesie w zasadzie w ogóle nie występuje. W sprawach bowiem, w których przepis ustawy nie wprowadza obowiązku przeprowadzenia rozprawy, sąd może rozpoznać sprawę merytorycznie nawet bez wyznaczenia posiedzenia jawnego. Ma to miejsce wówczas, gdy zamiast ustnego wysłuchania uczestników na posiedzeniu sądowym⁶ sąd odbiera od nich jedynie

- 1 Jej nadrzędną rolę podkreślano na gruncie kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. Por. S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie sporne*, Kraków 1934, s. 70, J. Hroboni, *Ogólne rozważania z powodu wprowadzenia kodeksu postępowania cywilnego. (Dokończenie)*, „Nowy Proces Cywilny” 1933, nr 2, s. 35, Tenże, *Nadużywanie pism przygotowawczych i środki zaradcze*, „Polski Proces Cywilny” 1936, nr 1–2, s. 17, L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, Kraków 1964, s. 384. W tej kwestii procesualiści nie byli jednomyślni. E. Waśkowski (*Pisma procesowe*, „Nowy Proces Cywilny” 1933, nr 8, s. 243) stwierdzał np., że dawny kodeks przyznał zasadom ustności i pisemności równe znaczenie. Współcześnie przeciwko nadawaniu ustności roli nadrzędnej wypowiada się jednoznacznie np. K. Piasecki, *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, Warszawa 2010, s. 92, który stwierdza, że „apologia ustności należy do sfery mitologii prawniczej”.
- 2 Por. F. Kruszelnicki, *Zasady procesu cywilnego według polskiej procedury cywilnej*, „Głos Sądownictwa” 1931, nr 9, s. 470, a współcześnie także A. Jakubecki, *Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego* (w:) *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.)*, A. Oklejak (red.), Kraków 2005, s. 371.
- 3 E. Rudkowska-Ząbczyk, *Pisemne czynności procesowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008, s. 36 i n.
- 4 J. Gudowski, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro* (w:) *Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Stanisławowi Sołtyśińskiemu*, Poznań 2005, s. 1032.

5 E. Gapska, *Ustne czy pisemne postępowanie cywilne? (w:)*

Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego, K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek (red.), Warszawa 2014, s. 78.

6 W doktrynie sporne pozostaje to, jaki charakter posiedzenia kryje się pod terminem „posiedzenie sądowe” użytym w art. 514 § 1 zd. trzecie k.p.c. Stanowisko, iż mowa tu o posiedzeniach jawnych, a to z uwagi na brak regulacji upoważniającej do rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, reprezentuje m. in. K. Lubiński, *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985, s. 272, B. Dobrzański (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, Z. Resich (red.), W. Siedlecki, Warszawa 1975, s. 801, P. Prus (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, M. Manowska (red.), Warszawa 2013, s. 1001–1002, P. Telenga (w:) *Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*, A. Jakubecki (red.), LEX/el. 2015, który przyjmuje, że w razie niewyznaczenia rozprawy sąd powinien rozpoznać sprawę na posiedzeniu jawnym, do czego jednoznacznie zobowiązuje art. 9 k.p.c., a także P. Ryłski, T. Zembrzusi, *Rozpoznanie spraw cywilnych na posiedzeniu niejawnym*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6, s. 104, A. Bartoszewicz, *Postępowanie o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu*, Warszawa 2007, s. 137 i A. Zieliński, *Sądownictwo opiekuńcze w sprawach małoletnich*, Warszawa 1975, s. 115. Odmienny pogląd prezentuje W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2001, s. 62, J. Gudowski (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, T. Ereciński (red.), Warszawa 2012, s. 68, M. Rejdak (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, Art. 367–729, A. Marciniak, K. Piasecki (red.), War-

pisemne oświadczenia (art. 514 § 1 zdanie trzecie *in fine* k.p.c.), a ponadto gdy oddała wniosek z powodu oczywistego braku uprawnienia wnioskodawcy (art. 514 § 2

k.p.c.), jak również wtedy, gdy sąd rezygnuje z ustnych zeznań świadka lub ustnej opinii biegłego i poprzestaje na ich oświadczeniach złożonych na piśmie (art. 515

Pomimo ograniczenia ustności, będącego wynikiem rezygnacji z rozprawy w niektórych kategoriach spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym oraz umożliwienia przeprowadzenia pisemnego postępowania dowodowego także w przypadku osobowych źródeł, tryb nie został całkowicie podporządkowany pisemności.

k.p.c.) lub z powodu oczywistej bezzasadności żądania wynikającej z innej przyczyny niż brak uprawnienia wnioskodawcy (art. 191¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2

k.p.c. oraz art. 271¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Ten „poważny wyłom od zasady ustności”⁷ uzasadniony jest potrzebą należytego wyjaśnienia sprawy wymagającego pozyskania materiału dowodowego od osób pozostających niejednokrotnie w trudnych do rozwiązania konfliktach⁸. Pomimo coraz szerszego wykorzystania także w trybie procesowym możliwości merytorycznego rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym (w tym przy wydawaniu tzw. zastrzeżonego wyroku zaocznego na podstawie art. 341 k.p.c., przy orzekaniu w drodze nakazu zapłaty stosownie do art. 480⁴ § 1 k.p.c.⁹ i art. 505¹⁷ k.p.c., a ponadto – od dnia 8 września 2016 r.¹⁰ – w ramach art. 148¹ k.p.c.

szawa 2014, s. 568 oraz K. Markiewicz, *Glosa do uchwały SN z 26.1.2012, III CZP 83/11*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 10, s. 114. *De lege lata* przyjąć należy, że w przepisie art. 514 § 1 zd. trzecie k.p.c. mowa jest o posiedzeniach jawnych, jakkolwiek praktyka sądowa zdaje się wniosku tego nie potwierdzać. Zauważyć należy bowiem, że do posiedzeń tych, podobnie zresztą jak do rozpraw wspomnianych w dwóch pierwszych zdaniach art. 514 § 1 k.p.c., znajduje zastosowanie wprost przewidziana w art. 9 § 1 k.p.c. zasada jawnego rozpoznawania spraw cywilnych, zaś wyjątki od tej zasady nie mogą być domniemywane; przeciwnie – muszą wynikać wprost i jednoznacznie z przepisu szczególnego. Takim przepisem szczególnym, który pozwalałby na merytoryczne rozpoznawanie spraw w trybie nieprocesowym na posiedzeniu niejawnym, nie jest też stosowany odpowiednio art. 148 k.p.c., który w paragrafie trzecim pozwala na wydawanie na posiedzeniu niejawnym wyłącznie postanowień formalnych i wypadkowych. Z kolei norma zawarta w paragrafie pierwszym tego przepisu jest modyfikowana przez art. 514 § 1 k.p.c. wyłącznie w zakresie zasady rozpoznawania spraw cywilnych na rozprawie, która na gruncie trybu nieprocesowego została zastąpiona przez wymóg istnienia przepisu szczególnego.

7 E. Wengerek, *Problem ustności i pisemności postępowania cywilnego*, „Nowe Prawo” 1970, nr 7–8, s. 1417.

8 J. Gudowski (w): *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, T. Ereciński (red.), Warszawa 2012, s. 73.

9 Poprzednio kwestia ta uregulowana była odrębnie w ramach postępowania nakazowego (art. 484¹ § 3 k.p.c.) i postępowania upominawczego (art. 497¹ § 2 k.p.c.).

10 Tj. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1311).

oraz – od dnia 7 listopada 2019 r.¹¹ – przy oddalaniu na podstawie art. 191¹ k.p.c. powództwa oczywiście bezzasadnego¹²) oraz generalnego zezwolenia na odebranie w tym trybie pisemnych zeznań świadka (art. 271¹ k.p.c.) wydaje się, że możliwość poprzestania na pisemnych oświadczeniach uczestników w każdej sprawie, w której ustawa nie wymaga przeprowadzenia rozprawy, oraz uprawnienie do oddalenia wniosku na posiedzeniu niejawnym w każdej sprawie rozpoznawanej w trybie nieprocesowym czyni to postępowanie szczególnym beneficjentem formy pisemnej.

Pomimo ograniczenia ustności, będącego wynikiem rezygnacji z rozprawy w niektórych kategoriach spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym oraz umożliwienia przeprowadzenia pisemnego postępowania dowodowego także w przypadku osobowych źródeł¹³, tryb ten nie został jednak całkowicie podporządkowany pisemności. W miejsca, w których ustawodawca zrezygnował z rozprawy, nie wchodzi bowiem automatycznie pisemne formy komunikacji, lecz w pierwszej kolejności przewidziane w przepisach szczególnych wysłuchania, czy też oświadczenia składane ustnie do protokołu. Swoboda w wyborze formy, pozostawiona sądowi lub uczestnikom wskazuje na elastyczne podporządkowanie decyzji w tym przedmiocie względem efektywności postępowania i potrzebie należytego wyjaśnienia sprawy.

2. Ogólne wymagania formalne pism procesowych w postępowaniu nieprocesowym

W piśmiennictwie przyjmuje się jednolicie, że pismo w znaczeniu procesowym to zespół znaków graficznych zdolnych do wyrażania myśli, obejmujący wnioski i oświadczenia pozostające w związku z przebiegiem postępowania i kierowane w jego trakcie do sądu przez uczestników oraz inne podmioty zdolne do

podejmowania czynności procesowych¹⁴. Skoro zaś podmioty postępowania nieprocesowego komunikują się z organem procesowym oraz ze sobą (art. 132 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) za pomocą pism procesowych jedynie poza rozprawą (art. 125 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) i posiedzeniem jawnym¹⁵, to za pismo procesowe nie można uznać oświadczenia woli i wiedzy składanego w ramach posiedzenia jawnego czy też oświadczenia o udzieleniu pełnomocnictwa procesowego (skoro nie jest ono składane wobec sądu)¹⁶.

Ustawowe kryteria uznania pisma za pismo procesowe dotyczą podmiotu (pisma pochodzą od uczestników), kierunku (wnoszone są do sądu)¹⁷, treści (obejmują wnioski i oświadczenia), miejsca dokonania czynności oraz formy: pisemnej (w tym przy wykorzystaniu formularza urzędowego w przypadkach, o których mowa w art. 125 § 2 k.p.c. w zw. z art. 626² § 1 k.p.c. i art. 19 ust. 2 i 2a Ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym¹⁸ oraz art. 39 ust. 2 Ustawy z 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów¹⁹) lub równorzędnej w stosunku do niej formy elektronicznej²⁰ (w sytuacjach objętych

14 M. Jędrzejewska (aktualizacja K. Weitz) (w:) *Kodeks...*, t. 1, s. 565, E. Stefańska (w:) *Kodeks...*, s. 225, E. Rudkowska-Ząbczyk, *Pisemne czynności procesowe...*, s. 41–42.

15 Tak M. Jędrzejewska (aktualizacja K. Weitz) (w:) *Kodeks...*, t. 1, s. 565.

16 E. Rudkowska-Ząbczyk, *Pisemne czynności procesowe...*, s. 43.

17 Kategoria pism procesowych nie obejmuje więc pism sądowych pochodzących od organu procesowego, w tym orzeczeń, zarządzeń, wezwań i zawiadomień. Por. K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004, s. 155, E. Rudkowska-Ząbczyk, *Pisemne czynności procesowe...*, s. 47, Z. Resich (w:) J. Jodłowski i in., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009, s. 285–286.

18 Dz.U. z 2019 r., poz. 1500 ze zm. Dalej jako: ustawa o KRS.

19 Dz.U. z 2018 r., poz. 2017 ze zm.

20 Por. A. Kościółek, *Głos o uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 9/12, „Państwo i Prawo”* 2014, nr 8, s. 129. Autorka podnosi trafne zastrzeżenia do stanowiska zaprezentowanego w komentowanej uchwale, dopuszczającego możliwość uznania za pismo procesowe wydruku pisma złożonego w postaci elektronicznej. Wątpliwości te, po zmianie stanu prawnego i wprowadzeniu

11 Tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469).

12 Uprawnienie to obejmuje także przypadki oczywistego braku legitymacji procesowej, co pozwala twierdzić, że przepis art. 191¹ k.p.c. jest zakresowo szerszy od normy zawartej w art. 514 § 2 k.p.c.

13 J. Gudowski (w:) *Kodeks...*, s. 74.

normą art. 125 § 2¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 626⁴ § 1 k.p.c., art. 694^{3a} k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 2 i 2b ustawy o KRS).

Bez względu na treść pismo procesowe powinno obligatoryjnie zawierać: oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę uczestników, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, oznaczenie rodzaju pisma, osnovę wniosku lub oświadczenia oraz – w przypadku gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia – wskazanie faktów, na których uczestnik opiera swój wniosek lub oświadczenie, a także wskazanie dowodu na wykazanie każdego z tych faktów, a poza tym podpis uczestnika albo jego przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika, ewentualnie innej osoby upoważnionej przez uczestnika (będącego osobą fizyczną), który nie może się podpisać, wraz ze wskazaniem przyczyny braku podpisu uczestnika²¹ (art. 126 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), przy czym wymienienie przyczyn niemożności złożenia podpisu przez uczestnika stanowi także wyraźny warunek formalny mogący podlegać trybowi naprawczemu z art. 130 k.p.c. zwłaszcza wówczas, gdy przyczyna ta nie wynika z dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy²², a wreszcie wymienienie załączników (art. 126 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Pierwsze pismo w sprawie powinno ponadto zawierać dane wymienione w art. 126 § 2 k.p.c., zaś pisma dalsze pisma – także sygnaturę akt. Nie jest brakiem formalnym pierwszego pisma w sprawie niewskazanie żadnego adresu uczestnika w sytuacji, gdy wnioskodawca zgłasza wniosek o ustanowienie kuratora procesowego w trybie art. 143–144 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., jak również nieoznaczenie uczestników (w tym pominięcie ich miejsca zamieszkania lub siedziby), gdy nie są znani, a sąd ma obowiązek poczynić w tym względzie ustalenia z urzędu, w tym

także w trybie publicznych ogłoszeń (zob. np. art. 510 § 1 k.p.c., art. 609 § 2 k.p.c., art. 672 k.p.c.).

Nowelizacja kodeksu dokonana ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. ujęła wyraźnie w kategoriach wymagań formalnych pisma procesowego dołączenie wymienionych w nim załączników (art. 126 § 1¹ k.p.c.), co dezaktualizuje dotychczasowe orzecznictwo przyjmujące, iż nie-dołączenie załączników nie stanowi braku formalnego podlegającego uzupełnieniu w trybie art. 130 k.p.c. i nie jest przeszkodą do dalszego procedowania, może natomiast prowadzić do oddalenia powództwa z powodu niewykazania żądania²³. Obecnie brak załączników wymienionych w piśmie procesowym stanowi brak formalny pisma podlegający uzupełnieniu w trybie art. 130 § 1 k.p.c. (pod rygorem zwrotu pisma) lub w trybie art. 373 § 1 k.p.c., art. 398⁶ § 1 k.p.c. i art. 424⁶ § 2 k.p.c. (pod rygorem odrzucenia pisma) albo skutkujący zwrotem pisma na podstawie art. 130^{1a} k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., jeżeli zostało ono wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub Prokuratorę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Konstrukcja i treść art. 130^{1a} k.p.c. pozwala przyjąć (opierając się na argumentach analogicznych do tych formułowanych na gruncie art. 130² k.p.c.²⁴), że nie znajdzie on odpowiedniego zastosowania do środków zaskarżenia, których braki usuwane są na podstawie wymienionych powyżej przepisów szczególnych wymagających zawsze wezwania do uzupełnienia braków pod rygorem odrzucenia. Ustawa nakłada ponadto obowiązek dołączenia do pisma wraz z załącznikami jego odpisów oraz odpisów załączników w liczbie pozwalającej na ich doręczenie uczestniczącym w sprawie osobom²⁵. Uregulowany w art. 128 § 1 k.p.c. obowiązek

z dniem 8 września 2016 r. możliwości dokonania wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, są wciąż uzasadnione w przypadku skorzystania z drogi elektronicznej, ale z pominięciem systemu teleinformatycznego.

21 Szerzej zob. A. Jurzec-Jasiecka, A. Jasiecki, *Upoważnienie do złożenia podpisu za stronę w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 10, s. 114 i n.

22 Tamże, s. 117.

23 Tak np. SA w Krakowie w postanowieniu z dnia 4 września 2012 r., I ACz 1196/12, LEX nr 1216288.

24 Por. postanowienie SN z dnia 24 maja 2012 r., II CZ 12/12, Lex nr 1243013, postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 78/16, Lex nr 2094782, postanowienie SN z dnia 7 listopada 2018 r., II PZ 24/18, Lex nr 2574437.

25 W judykaturze dominuje pogląd, że odpisy pism procesowych nie muszą być podpisane ani poświadczane za zgodność z oryginałem przez uczestnika, jego przedstawiciela lub pełnomocnika procesowego, gdyż przewidziane w art. 126 § 1 pkt 4 k.p.c. wymaganie podpisania dotyczy samego pisma procesowego, a nie jego odpisów. Zob. np. postanowienie SN z 27 stycznia 2006 r., III CK 369/05, OSNC 2006, nr 11,

dołączenia odpisów pisma i załączników nie dotyczy przypadków, gdy pismo procesowe wnoszone jest za pośrednictwem systemu teleinformatycznego; wówczas do pisma należy jedynie dołączyć poświadczony elektronicznie odpisy załączników²⁶.

W niektórych sprawach, a konkretnie w postępowaniu rejestrowym (art. 694⁴ § 1 k.p.c.) i wieczystoksięgowym (art. 31 ust. 1 u.k.w.h. oraz art. 626² § 3 k.p.c.) ustawodawca wymaga oryginału lub urzędowo poświadzonego odpisu pisma, przez który należy rozumieć wierne odzwierciedlenie dokumentu sporządzone i poświadczony co do zgodności z oryginałem przez organ władzy publicznej. W postępowaniu wieczystoksięgowym dokumenty stanowiące podstawę wpisu, a więc określające (dokumentujące) daną czynność prawną skutkującą powstaniem, zmianą lub wygaśnięciem prawa podlegającego ujawnieniu w księdze wieczystej należy złożyć w oryginałach²⁷, przy czym zgodnie z art. 31 ust. 1 u.k.w.h. powinny one mieć „co najmniej” formę dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym. Forma ta uznawana jest za minimum konieczne do tego, by dana czynność mogła stanowić podstawę dokonania wpisu w księdze wieczystej; minimum wystarczające tylko wówczas, gdy ustawa nie wymaga dla ważności czynności prawnej szczególnej formy²⁸, co ma miejsce np. w przypadku czynności i stanów stwierdzanych dokumentem urzędowym lub orzeczeniem sądowym. W stanie prawnym obowiązującym po dniu 1 stycznia 2010 r., a więc po

wejściu w życie przepisu art. 129 § 2 k.p.c. dokumenty stanowiące podstawę wpisu mogą być przedstawione nie tylko w oryginale, ale i w odpisach poświadczonych za zgodność z oryginałem przez występującego w sprawie pełnomocnika będącego adwokatem, radcą prawnym lub Prokuratoria Generalną Rzeczypospolitej Polskiej²⁹. Wspomniany ostatnio przepis nie tylko znajduje odpowiednie zastosowanie w trybie nieprocesowym, ale i wprost nawiązuje do przewidzianych w ustawie przypadków wymagania oryginału dokumentu. Ma on przy tym charakter bezwarunkowy i nieprzewidujący wyjątków, co oznacza, że uprawnienie kwalifikowanego pełnomocnika do uwierzytelniania dokumentów przedstawionych w sprawie dotyczy wszelkiego rodzaju dokumentów, w tym zarówno tych mających znaczenie procesowe, jak i tych o znaczeniu dowodowym³⁰. Wreszcie brak jest zarówno przepisów szczególnych o postępowaniu wieczystoksięgowym, jak i specyficznych cech tego postępowania wyłączających możliwość odpowiedniego stosowania art. 129 § 2 k.p.c. Jakkolwiek jest to postępowanie wyjątkowo – jak na tryb nieprocesowy – sformalizowane, to jednak i tu zachodzi potrzeba zrationalizowania obowiązku dołączania do akt sprawy dokumentów oryginalnych. Zezwolenie na uwierzytelnianie dokumentów mających stanowić podstawę wpisu przez kwalifikowanego peł-

poz. 187, postanowienie SN z 15 lipca 2008 r., SN z 13 stycznia 2009 r., II PZ 37/08, Lex nr 784195, postanowienie SN z 9 stycznia 2012 r., II UZ 48/11, Lex nr 1163339, a także K. Weitz (w:) *Kodeks...*, tom I, s. 676, J. Jagieła, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 27 sierpnia 1998 r., III CZ 107/98*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 2, s. 130 i n.

26 J. Bodio (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–729, A. Jakubecki (red.), LEX/el. 2019, uwaga 3 do art. 128.

27 Pod pojęciem dokumentu należy bowiem rozumieć jego oryginał. Por. K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 129 k.p.c.* (w:) A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 276.

28 Por. P. Ryłski, *Odpis dokumentu poświadczony przez pełnomocnika występującego w sprawie jako podstawa dokonania wpisu w postępowaniu wieczystoksięgowym*, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 1, s. 131.

29 P. Ryłski, *Odpis dokumentu...*, s. 135 i n., M. Bogdanowicz-Walenciak, *O odpisach dokumentów oświadczanych za zgodność z oryginałem przez profesjonalnych pełnomocników w postępowaniu rejestrowym i wieczystoksięgowym*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 6, s. 335. Odmienne, a przy tym kategoryczne, lecz bez szerszego uzasadnienia M. Pytlewska-Smółka, *Dokumenty stanowiące podstawę wpisu – wybrane zagadnienia*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2017, nr 2, s. 30–31.

30 K. Markiewicz, *Czy w świetle art. 788 § 1 k.p.c. podstawą nadania klauzuli wykonalności może być poświadczony odpis dokumentu?*, „Polski Proces Cywilny” 2010, nr 1, s. 87. Por. także uzasadnienie uchwały SN z 21 grudnia 2010 r., III CZP 98/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 92.

W takim przypadku charakter urzędowy ma jednak nie tyle dokument poświadczony za zgodność z oryginałem przez występującego w sprawie pełnomocnika, lecz samo poświadczenie (art. 129 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Zob. np. wyrok SA w Krakowie z 22 marca 2016 r., I ACA 1741/15, Lex nr 2026430, wyrok SA w Białymstoku z 26 czerwca 2019 r., I ACA 149/19, Lex nr 2728123.

nomocnika nie uderza też w rękojmię wiary publicznej ksiąg wieczystych, a tym samym w pewność obrotu, zwłaszcza że w razie wątpliwości sąd może zażądać przedstawienia przez wnioskodawcę oryginału dokumentu (art. 129 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)³¹.

Zgodnie z art. 126 § 3 k.p.c. w zw. z art. 89 § 1 k.p.c. do pisma należy dołączyć pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa

powołuje się jedynie na pełnomocnictwo, wskazując jego zakres i okoliczności wymienione w art. 87 k.p.c. (art. 89 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)³³.

Powyższe wymogi dotyczą wszystkich pism procesowych, niezależnie od trybu nieprocesowego modyfikacje dotyczą w szczególności oznaczenia uczestników postępowania oraz miejsca ich zamieszkania.

Wymóg wskazania uczestników w postępowaniu nieprocesowym należy postrzegać dość liberalnie, skoro sąd powinien badać, czy poza występującymi już w sprawie są jeszcze inne osoby zainteresowane wynikiem sprawy i ewentualnie wezwać je do udziału w sprawie.

wraz z odpisami dla uczestników postępowania, jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który przedtem nie złożył pełnomocnictwa. Obowiązek ten obejmuje też sytuację, gdy pełnomocnik dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego; wówczas uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa wnosi się za pośrednictwem tego systemu. Dołączenie pełnomocnictwa wraz z dokumentami wykazującymi umocowanie oraz odpisami dokumentu pełnomocnictwa dla uczestniczących w sprawie osób jest wymaganiem formalnym pisma procesowego wniesionego przez pełnomocnika³². Powyższy wymóg nie dotyczy jednak przypadku, gdy pełnomocnik dokonuje czynności procesowej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, będąc do tego zobowiązanym na podstawie przepisu szczególnego; w takiej sytuacji pełnomocnik

Od wnioskodawcy, podobnie jak od powoda, wymaga się zindywidualizowania uczestników postępowania, ich przedstawicieli ustawowych lub pełnomocników poprzez wskazanie ich imion i nazwisk (a także numeru PESEL lub NIP, jakkolwiek niewskazanie numeru PESEL lub NIP uczestników nie jest brakiem formalnym wniosku, lecz wymaga poczynienia przez sąd ustaleń z urzędu, stosownie do art. 208¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.³⁴). Wymóg wskazania uczestników w postępowaniu nieprocesowym powinien być postrzegany dość liberalnie, skoro sąd powinien badać, czy poza występującymi już w sprawie są jeszcze inne osoby zainteresowane wynikiem sprawy i ewentualnie wezwać je do udziału w sprawie (np. art. 510 § 2 k.p.c., art. 670 zd. pierwsze k.p.c., art. 626¹ § 2 k.p.c.) po uprzednim ustaleniu danych tych osób i ich adresów

31 Tak też P. Ryłski, *Odpis dokumentu...*, s. 137.

32 E. Gapska, *Skutki prawnie niezłożenia odpisu pełnomocnictwa dla strony przeciwnej*, „Polski Proces Cywilny” 2013, nr 1, s. 41 i n., postanowienie SN z 4 lipca 2013 r., I CZ 67/13, LEX nr 1365612.

33 Por. P. Telenga (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–729, A. Jakubecki (red.), LEX/el. 2019, uwaga 1 do art. 89.

34 K. Lubiński, *Zmiany w systemie identyfikacji stron i uczestników...*, s. 13.

(§ 166 ust. 2 reg. sąd.). Z tych względów wnioskodawca powinien oznaczyć jedynie znane mu podmioty, które w jego ocenie są zainteresowane wynikiem sprawy.

3. Zagadnienia szczegółowe dotyczące wymagań formalnych wybranych pism procesowych

Pisma, które podporządkowane są pod względem formalnym wyłącznie art. 126 k.p.c., nazywane są pismami zwykłymi w odróżnieniu od pism kwalifikowanych, które dodatkowo spełnić muszą inne jeszcze, wyraźnie przewidziane w ustawie wymagania formalne. Takim kwalifikowanym pismem jest wniosek o wszczęcie postępowania. Inicjowanie postępowania nieprocesowego podporządkowane zostało bez wyjątku zasadzie pisemności, co przyjąć należy z aprobatą, skoro forma pisemna pozwala na jednoznaczne określenie i utrwalenie granic i przedmiotu sprawy, ewentualnie na ustalenie zakresu kognicji sądu³⁵, a tym samym umożliwia uczestnikom podjęcie właściwie ukierunkowanej obrony. W tym zakresie przepis art. 511 § 1 k.p.c., zrównujący wniosek o wszczęcie postępowania pod względem wymagań formalnych z pozwem, nie doznaje wyjątków nawet na rzecz ubezwłasnowolnionego, który składa wniosek o uchylenie albo zmianę ubezwłasnowolnienia (art. 559 § k.p.c.)³⁶. Poprawa jego stanu zdrowia uzasadniającą przywrócenie mu w części lub w całości samodzielności w podejmowaniu czynności prawnych powinna bowiem wyrażać się także w umiejętności przygotowania pisma procesowego.

W sprawach majątkowych wnioskodawca jest zobowiązany do wskazania także wartości przedmiotu sprawy, skoro zaś przedmiotem tego postępowania są – znacznie częściej niż w procesie – sprawy niemajątkowe, rzeczony element będzie występował we wnioskach stosunkowo rzadko. Równocześnie sam obowiązek wskazania wartości przedmiotu sprawy nie ma znaczenia rozstrzygającego i wiążącego, a nadto możliwego do jednoznacznego określenia na etapie

wszczęcia postępowania w sprawach działowych, skoro to obowiązkiem sądu – realizowanym w ramach czynności badawczych, a więc dopiero w toku rozpoznawania sprawy – jest ustalenie wartości przedmiotu, którego dotyczą te postępowania (art. 619 § 1 k.p.c., art. 684 k.p.c., art. 567 § 3 k.p.c.)³⁷.

W postępowaniu nieprocesowym wykorzystane mogą być ponadto pisma przygotowawcze, których znaczenie zostało uwydatnione na mocy nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. Ustawodawca przewidział bowiem w art. 127 § 1 k.p.c., że ich celem jest przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia, a – nie jak dotychczas – przygotowanie rozprawy. Zmiana ta, przy uwzględnieniu treści art. 514 § 1 zd. pierwsze i drugie k.p.c., który uzależnia wyznaczenie rozprawy od przepisu ustawy lub od uznania sądu, pozwala obecnie na szersze wykorzystanie pism przygotowawczych nie tylko w fazie „zawijywania się” sprawy i nie tylko wówczas, gdy ma być przeprowadzona rozprawa, ale we wszystkich w istocie sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym wymagających wydania rozstrzygnięcia, w których pismo takie przyczyni się do wyjaśnienia, a w konsekwencji do rozstrzygnięcia sprawy. Wydaje się, że warunek ten nie będzie spełniony np. w postępowaniu wieczystoksięgowym, a to z uwagi na ograniczony zakres kognicji sądu, który – stosownie do art. 626⁸ § 2 k.p.c. – może orzekać wyłącznie na podstawie dokumentów dołączonych do wniosku oraz treści księgi wieczystej. Wymieniony ostatnio przepis należy więc uznać za regulację szczególną wyłączającą zastosowanie w postępowaniu wieczystoksięgowym przepisów o pismach przygotowawczych (jak również przepisów o posiedzeniu przygotowawczym).

Przepisy o postępowaniu nieprocesowym nie odnoszą się w żaden sposób do przesłanek i trybu wnoszenia pism przygotowawczych, co oznacza, że w tym zakresie organizacja postępowania i przygotowanie

35 Na takie m.in. zalety formy pisemnej wskazuje E. Waśkowski, *System procesu cywilnego. I. Wstęp teoretyczny*, Wilno 1932, s. 141 i n.

36 Jak również wniosek o „samoubezwłasnowolnienie” (por. uchwałę SN z 28 września 2016 r., III CZP 38/16, OSNC 2018, nr 7–8, s. 66).

37 Por. postanowienie SN z 30 listopada 2001 r., I CZ 114/01 (LEX nr 1170497), w którym stwierdzono, że w sprawach działowych i w sprawach o zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego oraz o dział spadku sąd nie jest związany zarówno wartością przedmiotu sprawy wskazaną we wniosku, jak i wartością przedmiotu zaskarżenia określoną przez skarżącego w apelacji, a następnie w kasacji.

sprawy do rozstrzygnięcia może odbywać się przy odpowiednim stosowaniu przepisów art. 205¹–205¹² k.p.c. (z wyłączeniem art. 205¹ § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje ustawową obligatoryjność odpowiedzi na pozew oraz art. 205⁴ § 1 k.p.c. uzależniającą wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego od uprzedniego wniesienia odpowiedzi na pozew lub jej niezłożenia, ponieważ kwestie te zostały odmiennie uregulowane w art. 511² k.p.c.). Spośród przepisów dotyczących organizacji postępowania odpowiednie zastosowanie znajdzie m. in. art. 205³ k.p.c. dotyczący zarządzenia wymiany pism przygotowawczych, które uzależnione zostało od uznania, że zachodzi uzasadniony przypadek, co może mieć miejsce w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych³⁸. Powyższe zastrzeżenie rodzi podstawy by przyjmować,

może przybrać formę pisemną (art. 226¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Niezależnie od powyższego, a więc także wtedy, gdy pomimo braku rozprawy i braku konieczności wysłuchania uczestnika, a przy tym pomimo odstąpienia od zarządzenia wymiany pism przygotowawczych z uwagi na uznanie, że nie zachodzi uzasadniony przypadek, sąd w postępowaniu nieprocesowym może zażądać od uczestników i innych osób oświadczeń na piśmie (art. 514 § 2 k.p.c. i art. 515 k.p.c.). Ten szeroki, a przy tym niesformalizowany wachlarz możliwości, jakimi dysponuje sąd w postępowaniu nieprocesowym w zakresie pozyskiwania informacji potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy, może skutkować ograniczonym zastosowaniem przepisów o pismach przygotowawczych.

Przepisy o postępowaniu nieprocesowym nie odnoszą się w żaden sposób do przesłanek i trybu wnoszenia pism przygotowawczych.

że w trybie nieprocesowym pisma przygotowawcze mogą znaleźć szersze zastosowanie np. w sprawach działowych, ale i nie wyłącza takiej możliwości np. w postępowaniu o uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu, w sprawach o stwierdzenie zasiedzenia, czy o zniesienie współwłasności. Wymiana pism przygotowawczych może natomiast okazać się niecelowa wówczas, gdy ustawa i tak wymaga wysłuchania uczestnika (np. w sytuacjach uregulowanych w art. 565 § 1 k.p.c., art. 565 § 2 k.p.c., czy w art. 565 § 3 k.p.c.) lub innej osoby (np. w sprawach opiekuńczych – art. 576 k.p.c.). Jednakże również i w tych przypadkach wysłuchanie

Nieco inne względy przemawiają natomiast za odmiennym niż w procesie uregulowaniem kwestii pisemnego ustosunkowania się do treści pisma wszczynającego postępowanie. W postępowaniu nieprocesowym przewidziano mianowicie, że wniesienie odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania staje się obowiązkowe dopiero na zarządzenie przewodniczącego (art. 511² § 1 k.p.c.). Równocześnie ustawodawca nie przewidział żadnych kryteriów wskazujących na zaistnienie potrzeby zobowiązania uczestników do złożenia odpowiedzi na wniosek, co oznacza, że decyzja w tym względzie zależy tylko od uznania przewodniczącego. Pomimo odmienności w uregulowaniu podstaw wniesienia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie, instytucja ta zachowuje w każdym trybie rozpoznawczym właściwe sobie cele, do których należy przede wszystkim dążenie do usprawnienia postępowania poprzez ustalenie stanowisk procesowych i kompleksowe zgromadzenie informacji koniecznych do prawidłowego prowadze-

38 Szerzej o organizacji i przygotowaniu sprawy do rozstrzygnięcia na podstawie nowych przepisów zob. np.: P. Rylski, *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 27–29 i A. Machnikowska, *Organizacja procesu cywilnego przed sądem pierwszej instancji z perspektywy posiedzenia przygotowawczego*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 56–59.

nia postępowania oraz wyjaśnienia i rozstrzygnięcia sprawy. Przydatność tej odpowiedzi w postępowaniu nieprocesowym będzie, jak się wydaje, o tyle większa, że ustawodawca nie wyklucza możliwości uwzględnienia oświadczeń uczestnika zawartych w odpowiedzi wniesionej bez zarządzenia przewodniczącego³⁹, a nadto nie wymaga, aby obowiązek jej wniesienia został nałożony na wszystkich uczestników. Pozwala to na elastyczne dostosowanie tej instytucji do realiów i potrzeb konkretnej sprawy. Z uwagi na niemożność zastosowania negatywnych sankcji niewniesienia odpowiedzi w postaci wydania orzeczenia o charakterze zaocznym (art. 513 k.p.c.), jak również ze względu na obowiązek podejmowania przez sąd czynności z urzędu wydaje się, że zobowiązanie uczestnika do złożenia odpowiedzi na wniosek powinno mieć miejsce wówczas, gdy istnieją podstawy by zakładać, że uczestnik wywiąże się z tego obowiązku, a tym samym odpowiedź okaże się przydatna dla postępowania.

Sposób uregulowania odpowiedzi na wniosek w art. 511² § 1 k.p.c. uznać należy za trafny. Pismo to w wielu sprawach rozpoznawanych w trybie nieprocesowym nie spełniałoby bowiem swoich funkcji w sposób kompletny i pełny, skoro ze swej istoty stanowi replikę wobec stanowiska przeciwnika procesowego występującego w kontradiktoryjnym sporze. Tymczasem postępowanie nieprocesowe nie toczy się przeciwko uczestnikom⁴⁰, lecz z ich udziałem i może nie tylko zachodzić brak sporu, ale i brak innego poza wnioskodawcą uczestnika postępowania. Odpowiedź jest poza tym z założenia pierwszym pismem uczestnika wnoszonym co do zasady we wstępnej fazie postępowania; ma bowiem służyć m. in. właściwemu ukierunkowaniu dalszych czynności. Tymczasem w postępowaniu nieprocesowym zgłoszenie zainteresowanego jest możliwe aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Późniejsze przyłączenie się uczestnika nie wyklucza wprawdzie moż-

liwości uzyskania od niego oświadczenia co do jego stanowiska względem wniosku, ani też nie niweczy znaczenia tej czynności, jednak nie zawsze będzie to forma adekwatna do etapu postępowania czy potrzeby jego usprawnienia. W miejsce odpowiedzi na wniosek efektywniejsze wydaje się skorzystanie z możliwości składania pism przygotowawczych (lub – niezależnie od tego, czy odpowiedź taka została złożona – wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego)⁴¹, albo też wysłuchania uczestnika lub uzyskania od niego oświadczenia na piśmie, stosownie do art. 514 § 1 zd. trzecie k.p.c.

Poza wnioskiem o wszczęcie postępowania i pismami przygotowawczymi kwalifikowane wymagania spełniać muszą także środki zaskarżenia. Odejście od pisemnej formy środka zaskarżenia ma miejsce wyjątkowo i podyktowane jest szczególną sytuacją osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie. W tym przypadku za fundamentalną i nadrzędną wartość uznaje się potrzebę ułatwienia dostępu do sądu z uwagi na faktyczne trudności wynikające ze stanu zdrowia psychicznego uczestnika postępowania. W konsekwencji ustawa przewiduje, że osoba, w stosunku do której wydano postanowienie o ubezwłasnowolnieniu, może samodzielnie je zaskarżyć (art. 560 § 1 k.p.c.), a wówczas do wniesionego przezeń środka odwoławczego nie stosuje się wymagań przewidzianych w art. 368 k.p.c. (art. 560 § 2 k.p.c.). Oznacza to, że apelacja wniesiona przez tę osobę (a na zasadzie analogicznego rozwiązania normatywnego – także osobę, której bezpośrednio dotyczy postępowanie w przedmiocie przyjęcia do szpitala psychiatrycznego lub domu pomocy społecznej; art. 47 u.o.z.p.) może mieć całkowicie dowolną formę⁴², powinna jednak wyrażać w dostateczny sposób wolę zakwestionowania postanowienia. W sytuacji, gdy środek odwoław-

39 W doktrynie przeważa stanowisko aprobujące skuteczność wniesienia „fakultatywnej”, tj. dobrowolnej odpowiedzi na wniosek bez zarządzenia przewodniczącego. Zob. np. J. Jagieła, *Organizacja postępowania w postępowaniu nieprocesowym*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 3, s. 465 i powołana tam literatura.

40 K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe...*, s. 156.

41 Pewnym substytutem przygotowania sprawy do rozstrzygnięcia jest zobowiązanie wnioskodawcy w sprawie o ubezwłasnowolnienie do złożenia dokumentów uprawdopodobniających przyczynę ubezwłasnowolnienia (art. 552 § 1 k.p.c.), jednakże celem tych czynności, wdrażanych jeszcze przed doręczeniem wniosku, jest raczej zapobieganie prowadzeniu sprawy niemającej prawdopodobnych podstaw w stanie faktycznym.

42 J. Gudowski (w:) *Kodeks...*, t. 3, s. 199.

czy wnosi w imieniu takiej osoby jej pełnomocnik, kurator lub przedstawiciel ustawowy (w tym doradca tymczasowy), zwolnienie z obowiązku dochowania wymagań formalnych nie obowiązuje⁴³. Analogicznie uwagi należy odnieść do zażalenia, jakkolwiek literalnie odczytywane odwołanie do art. 368 k.p.c. sugerowałoby objęcie powyższym unormowaniem wyłącznie apelacji, skoro wymogi formalne drugiego środka odwoławczego, jakim jest zażalenie, określa odrębnie art. 394 § 3 k.p.c. Z uwagi jednak na treść art. 560 § 2 *in principio* k.p.c. oraz art. 47 *in principio* u.o.z.p., w których wspomina się wyraźnie o „środkach odwoławczych”, a także cel wymienionych przepisów, należy zgodzić się z zapatrywaniem, że odstępstwo od wymagań formalnych kierowane do osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, oraz osoby, której bezpośrednio dotyczy postępowanie w przedmiocie przyjęcia do szpitala psychiatrycznego lub domu pomocy społecznej, obejmują zarówno wniesioną przezeń apelację, jak i zażalenie⁴⁴. Nie może już jednak budzić wątpliwości, że pełne rygory formalne obowiązują przy wnoszeniu w wyżej wymienionych sprawach nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

4. Formularze urzędowe

W postępowaniu nieprocesowym, podobnie jak w procesie, istnieje konieczność wykorzystania formularzy urzędowych. Z dniem 1 października 2003 r., a więc równocześnie z uruchomieniem informatycznego systemu zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych, obowiązkiem tym objęto m. in. wnioski o dokonanie wpisu w księdze wieczystej. Wniosek o wpis powinien spełniać wszelkie wymagania przewidziane dla pisma procesowego⁴⁵, jak również dla wniosku o wszczęcie postępowania (art. 511 § 1 k.p.c.), w tym powinien wymienić uczestników postępowania wskazanych w art. 626¹ § 2 k.p.c. Do wniosku należy dołączyć dokumenty stanowiące podstawę wpisu w księdze wieczystej (art. 626² § 3 k.p.c.). Z uwagi na jednoznaczne brzmienie art. 626² § 3 k.p.c. za niedopuszczalne uznaje się dokonanie wpisu na podstawie

dokumentu, którym wnioskodawca nie dysponuje, a który jest częścią akt innej księgi wieczystej nawet wówczas, gdy prowadzi ją sąd właściwy do rozpoznania wniosku⁴⁶.

Także w postępowaniu rejestrowym wniosek o wpis do KRS⁴⁷ składa się na urzędowym formularzu albo na formularzu udostępnionym w systemie teleinformatycznym. Zgodnie z art. 694⁴ § 1 k.p.c. do wniosku dołącza się oryginały albo poświadczone urzędowo odpisy lub wyciągi dokumentów stanowiących podstawę wpisu do KRS. Przepis ten nie wskazuje zatem, jakie dokumenty mogą być podstawą wpisu, lecz określa jedynie ich formę, stanowiąc tym samym przepis szczególnie do art. 129 § 2 k.p.c.⁴⁸

5. Wnoszenie pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego

Forma pism procesowych jest sferą szczególnie wrażliwą na rozwój technik informatycznych, co potwierdzają ostatnie nowelizacje art. 125 k.p.c., w tym wprowadzenie generalnej możliwości wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną w każdej sprawie (art. 125 § 2¹ k.p.c.). Objęcie tą generalną możliwością także postępowania nieprocesowego jest naturalną konsekwencją równorzędności obu trybów rozpoznawania spraw cywilnych, wspólnej organizacji sądownictwa oraz braku jakichkolwiek szczególnych cech postępowania nieprocesowego, które sprzeciwiałyby się stosowaniu elektronicznej formy komunikacji. Z tych względów obecnie w każdej sprawie rozpo-

43 Tamże.

44 Tak również P. Prus (w:) *Kodeks...*, s. 1052.

45 Por. postanowienie SN z dnia 16 lutego 2012 r., IV CSK 265/11, LEX nr 1265572.

46 Zob. uzasadnienie uchwały SN z 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 84, postanowienie SN z 6 kwietnia 2011 r., I CSK 367/10, Lex nr 960497, postanowienie z 31 stycznia 2014 r., II CSK 219/13, Lex nr 1458627, postanowienie SN z 17 marca 2016 r., II CSK 122/15, Lex nr 2041112. Odmienne SN w postanowieniu z 28 października 2015 r., II CSK 769/14, Lex nr 1930445.

47 Co oznacza, że inne pisma mogą być składane w tradycyjnej postaci. Szerzej na ten temat zob. W. Łukowski, *Ogólne zasady składania wniosku o wpis do krajowego rejestru sądowego przy wykorzystaniu urzędowego formularza*, „Radca Prawny” 2002, nr 1, s. 13 i n.

48 Por. T. Szczurowski, *Forma dokumentów stanowiących podstawę wpisu do KRS*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2018, nr 10, s. 31 i n.

znawanej w tym trybie uczestnik, jego pełnomocnik lub przedstawiciel ustawowy – o ile z mocy przepisu szczególnego nie spoczywa na nim obowiązek wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego – może wybrać taki sposób komunikacji, jeżeli z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu jest on możliwy (art. 125 § 2^{1a} k.p.c.). Wybór jest skuteczny tylko względem osoby, która go dokonała (art. 125 § 2¹ k.p.c.), co oznacza, że sposób komunikacji sądu z uczestnikiem i jego pełnomocnikiem procesowym może być odmienny, jeżeli jeden z nich wybrał wnoszenie pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Zgodnie z art. 125 § 2¹ k.p.c. konsekwencją obowiązku lub wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego jest bezskuteczność pisma niewniesionego za pośrednictwem tego systemu jako obciążonego pierwotnym, nieusuwalnym brakiem wynikającym z użycia nieautoryzowanej techniki⁴⁹. Analogiczna sankcja dotyczy pisma wniesionego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego bez należytej opłaty (art. 130 § 6 i 7 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Elektroniczna ścieżka komunikacji z sądem wymusza modyfikację niektórych wymagań formalnych stawianych pismom procesowym. W szczególności dotyczy to wspomnianego powyżej obowiązku dołączenia załączników oraz pełnomocnictwa (lub jego uwierzytelnionego odpisu) w przypadku pisma wniesionego przez pełnomocnika. W razie wniesienia pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa oraz poświadczony elektronicznie odpis załączników wnosi się za pośrednictwem tego systemu (art. 126 § 3 k.p.c. i art. 128 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a także art. 694³ § 3² k.p.c.), przy czym elektroniczne poświadczenie odpisu dokumentu przez występującego w sprawie pełnomocnika następuje z chwilą wprowadzenia przez tego pełnomocnika dokumentu do systemu teleinformatycznego (art. 129 § 2¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Otwarcie elektronicznej ścieżki komunikacji z sądem w każdym „tradycyjnym” postępowaniu cywilnym nastąpiło niemal równocześnie z wpro-

wadzeniem z dniem 1 lipca 2016 r. obligatoryjnej elektronicznej formy pism procesowych w postępowaniu wieczystoksięgowym⁵⁰, z kolei postępowanie rejestrowe objęte zostało cyfryzacją od dnia 15 marca 2018 r.⁵¹. W obu tych postępowaniach elektroniczna forma czynności procesowych i sądowych implikuje odmienności w zakresie szczegółowych regulacji dotyczących wymagań pism procesowych oraz sposobu i trybu usuwania ewentualnych braków.

Zasadniczą cechą wyróżniającą obligatoryjne elektroniczne postępowanie wieczystoksięgowe jest jego strona podmiotowa. Obowiązek inicjowania tego postępowania za pośrednictwem systemu teleinformatycznego aktualizuje się bowiem wówczas, gdy wniosek składa notariusz, komornik lub naczelnik urzędu skarbowego⁵² (art. 626⁴ § 1 i 1¹ k.p.c.), podczas gdy dla innych uczestników otwarta pozostaje tradycyjna forma postępowania⁵³. Specyfika wniosku o wpis złożonego przez notariusza wynika dodatkowo z faktu, że jest to zarazem czynność procesowa

50 Na mocy ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. poz. 218.

51 Zmiany wprowadzono ustawą z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. poz. 398.

52 Obowiązek złożenia przez notariusza wniosku za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dotyczy każdego rodzaju wniosku zawartego dotychczas w akcie notarialnym, wywołującego potrzebę ujawnienia nowego stanu prawnego nieruchomości w księdze wieczystej i – wobec tego – kierowanego do postępowania wieczystoksięgowego (art. 92 § 4 pr. not.). Komornik sądowy jest zobligowany do złożenia wniosku w elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego gdy przepisy kodeksu postępowania cywilnego nakazują mu złożenie wniosku o wpis w księdze wieczystej (art. 897 § 1 k.p.c., art. 898 k.p.c., art. 924 k.p.c., art. 927 k.p.c.), zaś naczelnik urzędu skarbowego występujący jako organ egzekucyjny ma taką powinność wówczas, gdy przepisy szczególne nakładają na niego obowiązek złożenia wniosku o wpis w dziale III i IV księgi wieczystej (art. 90 i art. 110c § 3 u.p.e.a.).

53 Stan ten określany jest jako dualizm postępowania wieczystoksięgowego. Zob. A. Maziarz (w:) *Elektronizacja postępowania wieczystoksięgowego. Komentarz praktyczny. Akty wykonawcze*, A. Marciniak (red.), Warszawa 2016, s. 68.

49 Por. postanowienie SN z 19 czerwca 2013 r., I CZ 59/13, Lex nr 1360186.

i czynność notarialna, a równocześnie – jak wskazuje się w piśmiennictwie – pierwsza w polskim systemie prawa czynność notarialna dokonywana wyłącznie w systemie informatycznym⁵⁴. Podkreślić należy przy tym, że wniosek wieczystoksięgowy notariusza, choć pozostaje czynnością notarialną, to jednak pod względem formy i treści podlega przepisom kodeksowym⁵⁵.

Inicjowanie elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego wymaga podpisania interaktywnego formularza przy wykorzystaniu kwalifikowanego podpisu elektronicznego. W przypadku notariusza wniosek w tej formie powinien być złożony nie później niż w dniu jego sporządzenia (art. 92 § 4 pr. not.), co implikuje wątpliwości w zakresie konsekwencji zaistnienia problemów technicznych leżących po stronie sądu uniemożliwiających wniesienie pisma. Zgodnie z art. 125 § 2³ k.p.c. w takim wypadku zastosowanie powinny znaleźć przepisy o przywróceniu terminu. Skoro jednak wspomniany termin ma szczególnie charakter wyrażający się w tym, że jego przekroczenie nie wpływa na skuteczność czynności dokonanej później, to wniosek o przywrócenie terminu byłby nie tylko bezprzedmiotowy⁵⁶, ale i *de lege lata* niedopuszczalny, albowiem przekroczenie terminu nie wywołuje tu ujemnych skutków procesowych w rozumieniu art. 168 § 2 k.p.c. Potrzeba racjonalnego rozwiązania tej kwestii pozwala zaakceptować wniosek, iż w elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym przepis art. 125 § 2³ k.p.c. nie znajdzie odpowiedniego zastosowania, a w razie problemów technicznych leżących po stronie sądu i uniemożliwiających złożenie przez notariusza wniosku o wpis w księdze wieczystej w terminie określonym w art. 92 § 4 pr. not. czynność ta powinna być dokonana w najwcześniejszym możliwym momencie po ustaniu przeszkody⁵⁷.

Dane zawarte we wniosku złożonym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego są weryfikowane przez system pod względem ich kompletności, identyfikacji księgi wieczystej wskazanej we wnio-

sku i weryfikacji istnienia księgi w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych⁵⁸. We wniosku składanym w systemie teleinformatycznym nie podaje się wartości przedmiotu sprawy, albowiem nie ma ona znaczenia zarówno dla właściwości rzeczowej sądu, jak też wysokości opłaty lub też dopuszczalności środka zaskarżenia⁵⁹. Wnioski składane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego podlegają opłacie sądowej, której wysokość wskazuje się we wniosku o wpis⁶⁰, a następnie przekazuje ją – wraz z oryginałem lub kopią potwierdzenia wpłaty – sądowi rejonowemu właściwemu do rozpoznania wniosku o wpis w księdze wieczystej, w terminie do siódmego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym pobrano opłatę i złożono wniosek o wpis w księdze wieczystej, dokonując jej wpłaty na rachunek bankowy tego sądu lub bezpośrednio w jego kasie.

Do wniosku składanego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego notariusz, komornik lub naczelnik urzędu skarbowego dołącza dokumenty stanowiące podstawę wpisu w księdze wieczystej o tyle tylko, o ile zostały one sporządzone pierwotnie w postaci elektronicznej (art. 626⁴ § 2 k.p.c.). Jeżeli natomiast dokumenty te nie mają postaci elektronicznej, przekazywane są fizycznie sądowi właściwemu do prowadzenia księgi wieczystej w terminie trzech kolejnych dni od dnia złożenia wniosku o wpis⁶¹ (art. 626⁴ § 3 k.p.c.). Powyższe uregulowanie stanowi normę szczególną w stosunku do art. 128 § 2 k.p.c., który wymaga dołączenia do pisma wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego poświadczonych elektronicznie odpisów załączników i z tych względów wyłącza jego odpowiednie stosowanie w elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym.

58 W razie niezalezienia księgi wieczystej w centralnej bazie danych system informuje wnioskodawcę o niemożności wszczęcia elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego.

59 Co wiąże się z uchyleniem – z dniem 1 lipca 2016 r. – art. 626¹ § 5 k.p.c.

60 Alternatywnie wskazuje się podstawę prawną zwolnienia wnioskodawcy od kosztów sądowych.

61 Dokumenty te podlegają zarejestrowaniu jako pismo do wniosku. A. Maziarz, *Elektroniczne postępowanie wieczystoksięgowe po nowelizacji przepisów. Praktyczny poradnik*, Kraków 2016, s. 98.

54 P. Siciński, *Wniosek o wpis złożony przez notariusza – kluczowe zagadnienia*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2016, nr 2, s. 68.

55 Tamże, s. 83.

56 P. Siciński, *Wniosek o wpis...*, s. 84.

57 Tamże, s. 84.

Szczególne uregulowania dotyczą także dołączania w postępowaniu rejestrowym dokumentów stanowiących podstawę wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego albo podlegających złożeniu do akt rejestrowych, które składa się w oryginałach albo poświadczonych urzędowo odpisach lub wyciągach (art. 694⁴ § 1 k.p.c.). Jeżeli dokumenty te stanowią załączniki do wniosku składanego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego wówczas – jeżeli mają już postać elektroniczną – opatruje się je kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym (art. 694⁴ § 2 k.p.c.), jeżeli zaś mają postać papierową do wniosku dołącza się odpisy elektronicznie poświadczone przez notariusza albo występującego w sprawie pełnomocnika, będącego adwokatem lub radcą prawnym albo ich elektroniczne kopie (art. 694⁴ § 2³ k.p.c.). W tym ostatnim przypadku należy dodatkowo przesłać do sądu rejestrowego w terminie 3 dni od daty złożenia wniosku oryginał dokumentu albo jego odpis lub wyciąg poświadczony urzędowo (art. 694⁴ § 2³ k.p.c.). Dokumenty w sprawach innych niż sprawy o wpis do rejestru lub złożenie dokumentu do akt rejestrowych załącza się do pisma wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w postaci elektronicznej (art. 694^{3b} k.p.c.) rozumianej jako elektroniczna kopia dokumentu będąca cyfrowym odwzorowaniem, powszechnie zwana skanem dokumentu⁶².

6. Usuwanie braków formalnych pism procesowych

Usuwanie braków formalnych pism procesowych następuje na podstawie odpowiednio stosowanych w trybie nieprocesowym art. 130 k.p.c. i n. oraz art. 373 k.p.c., przy czym nie podlega zwrotowi dotknięty brakami formalnymi lub nieopłacony wniosek o wszczęcie postępowania wniesiony w sprawie, która może być wszczęta z urzędu⁶³. Dostrzeżone braki formalne podlegają uzupełnieniu w terminie ustawowym, a więc niepodlegającym wydłużeniu, a nadto relatywnie krótkim, bo co do zasady tygodniowym,

ale mającym na celu zapewnienie sprawności postępowania⁶⁴ (wyjątkowo jedynie w nie krótszym niż miesięczny – art. 130 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Do podlegających naprawieniu w trybie art. 130 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. braków formalnych pism procesowych należy m.in.: niedołączenie odpisu dokumentu wskazującego na umocowanie pełnomocnika wraz z odpisami dla uczestników⁶⁵, niedołączenie pisemnej zgody osoby zainteresowanej na wszczęcie postępowania przez organizację pozarządową (art. 600 § 1 k.p.c.)⁶⁶, a także szereg braków wynikających z naruszenia art. 126 k.p.c. i n., jak np. całkowity brak osnowy wniosku lub oświadczenia, niedołączenie odpisów pisma lub załączników dla wszystkich występujących w sprawie uczestników (art. 128 § 1 k.p.c.)⁶⁷ lub niewymienienie – ilościowe lub jakościowe – załączników (art. 126 § 1 pkt 5 k.p.c.) w sposób umożliwiający ich identyfikację⁶⁸. W praktyce za brak formalny traktuje się także sporządzenie pisma w innym języku niż obowiązujący w Polsce – jako język urzędowy – język polski (art. 27 Konstytucji RP)⁶⁹.

64 E. Warzocha, *Problematyka sprawności postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych (w:) Wokół problematyki cywilnoprosesowej. Studium teoretycznoprawne. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Profesora Kazimierza Korzana*, A. Nowak (red.), Katowice 2001, s. 280.

65 Przy czym brak ten może być usunięty – gdy pismo stanowi nagłą czynność procesową – także stosownie do art. 97 k.p.c.. Zob. E. Gapska, *Skutki prawne...*, s. 45.

66 Tak również – z powołaniem się na uzasadnienie projektu ustawy z 16 września 2011 r. – P. Grzegorzczak (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, T. Ereciński (red.), Warszawa 2012, s. 305.

67 Postanowienie SA w Katowicach z 16 lipca 2013 r., I ACz 626/13, LEX nr 1349935.

68 A. Mączyński, *Niewymienienie załączników w pozwie jako brak formalny uzasadniający zwrot pozwu*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 6, s. 349. Autor podkreśla trafnie, że precyzyjne wymienienie i oznaczenie załączników dołączanych do pozwu ma istotne znaczenie również ze względu na prekluzję dowodową.

69 Nie jest natomiast brakiem formalnym sporządzenie w języku angielskim wniosku o przyznanie prawa pomocy przed sądem polskim (art. 7 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej

62 O. Marcewicz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–729, A. Jakubecki (red.), LEX/el. 2019, kom. do art. 694^{3b}.

63 W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2001, s. 60.

Środek odwoławczy wniesiony przez osobę, o której mowa w art. 560 § 2 k.p.c., albo przez osobę, której bezpośrednio dotyczy postępowanie w przedmiocie przyjęcia do szpitala psychiatrycznego lub domu pomocy społecznej (art. 47 u.o.z.p.) dotknięty brakami formalnymi wynikającymi z naruszenia przepisów o wymaganiach formalnych zwykłych pism procesowych oraz o wymaganiach formalnych apelacji, nie podlega z tego powodu odrzuceniu, przy czym pod pojęciem braków formalnych rozumieć należy także nieuiszczenie opłaty⁷⁰. Wymienione przepisy nie wykluczają więc możliwości zwrócenia się do skarżącego z wezwaniem do usunięcia braków formalnych i fiskalnych, jednakże wezwanie takie wyjątkowo nie będzie wskazywało skutków procesowych nieusunięcia braków.

Jeżeli wniosek w postępowaniu nieprocesowym zawiera braki formalne, jak też gdy wniosek o wpis w księdze wieczystej nie został złożony na urzędowym formularzu stosownie do art. 626² § 1 k.p.c. albo gdy formularz jest nieprawidłowo wypełniony, przewodniczący wzywa wnioskodawcę do usunięcia braków w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu wniosku, a po bezskutecznym upływie tego terminu zarządza zwrot (art. 130 § 1 i 2 k.p.c. lub art. 130¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Przez brak formalny należy przy tym rozumieć wadliwość w zakresie wymagań przewidzianych dla pisma procesowego, a nie brak podstaw do uwzględnienia żądania zawartego w tym piśmie⁷¹.

Wezwanie do uzupełnienia braków kieruje się do autora pisma z wyjątkiem sytuacji, gdy wniosek w elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym złożył notariusz lub komornik (art. 626⁴ § 4 k.p.c.), albowiem osoby te są umocowane tylko do złożenia odpowiedniego wniosku do sądu wieczystoksięgowego. W tych przypadkach obowiązek poprawienia lub uzupełnienia wniosku spoczywa odpowiednio na stronie czynności notarialnej lub wierzycielu⁷², przy

czym o zobowiązaniu wierzyciela do poprawienia lub uzupełnienia wniosku zawiadamia się komornika (za pośrednictwem systemu teleinformatycznego), wskazując przy tym rodzaj braków uniemożliwiających nadanie wnioskowi prawidłowego biegu. Jedynie w przypadku wniosku o wykreślenie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji lub o usunięcie wniosku o wszczęcie egzekucji ze zbioru dokumentów składanego w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego lub ukończenia egzekucji w inny sposób obowiązek uzupełnienia braków wniosku spoczywa na komorniku (art. 924 § 2 k.p.c.).

Tryb naprawczy przewidziany w art. 130 k.p.c. jest wyłączony w stosunku do wniosków o wpis w Krajowego Rejestru Sądowego: złożonych z pominięciem przewidzianego w art. 19 ust. 2 i 2a ustawy o KRS obowiązku wykorzystania urzędowego formularza, nieopłaconych lub nieprawidłowo wypełnionych, które – stosownie do art. 19 ust. 3 ustawy o KRS – podlegają zwróceniu bez wzywania do uzupełnienia braków. W razie zwrócenia takiego wniosku może on być ponownie złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia zarządzenia o zwrocie. Jeżeli wniosek ponownie złożony nie jest dotknięty brakami, wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu wniosku, chyba że zwrot nastąpił na skutek braków uprzednio niewskazanych. Oznacza to, że wniosek złożony ponownie po drugim już jego zwróceniu z powodu tych samych, co uprzednio braków, nie wywołuje skutków od daty pier-

za pośrednictwem systemu teleinformatycznego za wniosek złożony przez stronę czynności notarialnej (art. 92 § 4¹ pr. not.). Na podstawie tego przepisu przyjmuje się, że notariusz dokonuje czynności złożenia wniosku wieczystoksięgowego na rzecz strony czynności (wnioskodawcy), a skoro nie jest on osobą, której prawa zostały wykreślone lub obciążone, bądź na rzecz której wpis ma nastąpić (art. 626¹ § 2 k.p.c.) i nie jest podmiotem należącym do zamkniętego katalogu wnioskodawców z art. 626⁶ k.p.c., ani też nie ma uprawnienia do ingerowania we wszczęte postępowanie, to też nie staje się z chwilą złożenia wniosku wieczystoksięgowego wnioskodawcą ani uczestnikiem tego postępowania. Zob. szerzej J. Sawarżyński, *Pozycja notariusza wykonującego obowiązek ustanowiony w art. 626⁴ k.p.c.*, „Polski Proces Cywilny” 2019, nr 1, s. 47–48.

oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania (Dz.U. z 2005 r., Nr 10, poz. 67 ze zm.).

70 J. Gudowski (w:) *Kodeks...*, T. 3, s. 200.

71 Por. postanowienie SN z dnia 9 marca 2004 r., V CK 448/03, Lex nr 183791.

72 Jest to m. in. konsekwencja uregulowania uznającego wniosek o wpis w księdze wieczystej złożony przez notariusza

wotnego złożenia⁷³, lecz dopiero z chwilą jego kolejnego wniesienia. Zauważyć należy, że opisane konsekwencje wymienionych powyżej braków są analogiczne jak te przewidziane w art. 130¹ § 1 k.p.c., przy czym nie obejmują innych uchybień formalnych, wskutek niedotrzymania których pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu.

cie opłacone, podlegają zwrotowi bez wezwania do uiszczenia opłaty. Skutek ten następuje bez względu na to, czy wniosek złożony został przez uczestnika osobiście, czy też przez reprezentującego go zawodowego pełnomocnika. Tym samym wskazane przepisy stanowią normę szczególną w stosunku do art. 130 § 1 k.p.c., art. 130¹ § 1¹ k.p.c.⁷⁵, a także art. 130² k.p.c.

Przy uwzględnieniu podstawowych różnic występujących już na gruncie procesu dodatkowe rozwiązania wprowadzające dalsze odmienności sprawiają, że wielokrotnie nowelizowane postępowanie cywilne jawi się jako coraz mniej przewidywalne i klarowne, a za to coraz bardziej kazuistyczne – zwłaszcza w trybie nieprocesowym – i to już na etapie inicjowania sprawy.

Wystąpienie innych braków niż te wymienione w art. 19 ust. 2 i 3 ustawy o KRS, uzasadnia zastosowanie procedury naprawczej z art. 130 k.p.c., co wyraźnie przewiduje art. 19 ust. 3a ustawy o KRS. Oznacza to, że w takim przypadku nie znajdzie odpowiedniego zastosowania art. 130¹ § 1¹ k.p.c.⁷⁴ w zakresie, w jakim przewiduje tryb postępowania w razie „niezachowania innych warunków formalnych”.

Przewidziany w art. 130 k.p.c. tryb usuwania braków formalnych pisma nie znajdzie także odpowiedniego zastosowania do nienależycie opłaconych wniosków o dokonanie wpisu podlegających opłacie stałej złożonych w postępowaniu wieczystoksięgowym oraz w postępowaniu rejestrowym. Stosownie do art. 511¹ k.p.c. wnioski te, jeżeli są nieopłacone lub nienależy-

Szczególne skutki związane są z niedopełnieniem wymagania wniesienia pisma procesowego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w sytuacji, gdy dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem tego systemu, bądź też gdy korzystanie z elektronicznej drogi komunikacji jest wymuszone przez przepisy szczególne (jak np. art. 626⁴ k.p.c.). W takich przypadkach, stosownie do art. 125 § 2¹ zdanie drugie k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., pisma niewniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, o czym sąd poucza wnoszącego pismo w drodze informacji wygenerowanej przez system teleinformatyczny. Jeżeli zaś, pomimo pouczenia, pismo zostało wniesione z pominięciem systemu teleinformatycznego, przewodniczący zawiadamia wnoszącego pismo o bezsku-

73 W Łukowski, *Ogólne zasady...*, s. 14.

74 A. Michnik, *Wymogi formalne wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców i skutki ich niedopełnienia*, „Radca Prawny” 2002, nr 1, s. 21 i n.

75 J. Gudowski (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, T. Ereciński (red.), Warszawa 2012, s. 64.

teczności czynności (art. 125 § 2² k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Zawiadomienie dokonywane jest również za pośrednictwem systemu, ponieważ powrót do tradycyjnego sposobu doręczania pism uwarunkowany jest złożeniem rezygnacji z wyboru wnoszenia pism drogą elektroniczną (art. 125 § 2⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Wyjątkowo w postępowaniu rejestrowym przewidziano, że niewniesienie pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nie spowoduje automatycznie jego bezskuteczności, jeżeli wnioskodawcy nie pouczone o tej sankcji.

Sankcją bezskuteczności dotknięte jest także pismo podlegające opłacie wniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego bez równoczesnego uiszczenia należnej opłaty⁷⁶ (art. 130 § 6 k.p.c.). W przypadku wniesienia pisma podlegającego opłacie z naruszeniem obowiązku uiszczenia opłaty przewodniczący zawiadamia wnoszącego pismo o bezskuteczności czynności (art. 130 § 7 k.p.c.). Powyższe konsekwencje następują także w razie jednoczesnego wniesienia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego więcej niż jednego pisma (tzw. paczki wniosków), jeżeli uiszczona od nich opłata nie odpowiada sumie należnych opłat.

7. Wnioski

Powyższe rozważania, uwzględniające przepisy odnoszące się do procesu jedynie w podstawowym zakresie, koniecznym do wyjaśnienia zasad wnoszenia pism w trybie nieprocesowym, pozwalają dostrzec, jak daleko idącym zróżnicowaniem odznaczają się reguły wnoszenia w tym trybie pism procesowych i uzupełniania ich braków formalnych. O ile różnicowanie to w pewnym zakresie znajduje uzasadnienie w niekwestionowanej specyfice niektórych rodzajów spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, o tyle szereg odrębności nie jest bezpośrednio lub wystarczająco ściśle powiązanych z istotą, przedmiotem czy szczególnym charakterem postępowania. Logicznego uzasadnienia nie znajduje np. odmiennosć sankcji procesowych związanych z wniesieniem pisma

dotkniętego brakami formalnymi, wyrażająca się zwłaszcza w stosowaniu lub rezygnacji z procedury naprawczej, jak również odmienna forma załączników wymaganych w postępowaniu rejestrowym w zależności od jego przedmiotu. Przy uwzględnieniu podstawowych różnic występujących już na gruncie procesu, a przejawiających się np. w odmiennosć sankcji związanych z wniesieniem pisma dotkniętego brakami w postaci tradycyjnej (zwrot pisma) lub elektronicznej (bezskuteczność pisma), dodatkowe rozwiązania wprowadzające dalsze odmiennosć, w tym np. w zakresie dualistycznej formy albo też sposobu załączania dokumentów do pisma wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, jak również różnicujące sposób postępowania z pismami obciążonymi brakami formalnymi czy to w ramach poszczególnych postępowań, czy też w odniesieniu do odmiennie ukształtowanego katalogu uchybień, sprawiają, że wielokrotnie nowelizowane postępowanie cywilne jawi się jako coraz mniej przewidywalne i klarowne, a za to coraz bardziej kazuistyczne – zwłaszcza w trybie nieprocesowym – i to już na etapie inicjowania sprawy.

Bibliografia

- Bartoszewicz A., *Postępowanie o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu*, Warszawa 2007.
- Bogdanowicz-Walenciak M., *O odpisach dokumentów oświadczanych za zgodność z oryginałem przez profesjonalnych pełnomocników w postępowaniu rejestrowym i wieczystoksięgowym*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 6, s. 332–335.
- Brzeszczyńska S., H. Cieplą, *Obrót nieruchomościami w praktyce notarialnej, sądowej, egzekucyjnej, podatkowej z wzorami umów*, Warszawa 2018.
- Dutka P., *Praktyczne aspekty zastosowania art. 126 § 2 pkt 1 Kodeksu postępowania cywilnego w stosunku do osób fizycznych ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorców zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej – w świetle orzecznictwa*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2015, nr 5, s. 35–49.
- Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, Warszawa 2012.
- Gapska E., *Skutki prawne niezłożenia odpisu pełnomocnictwa dla strony przeciwnej*, „Polski Proces Cywilny” 2013, nr 1, s. 41–49.
- Gapska E., *Ustne czy pisemne postępowanie cywilne? (w:) Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profe-*

76 W przypadku wniosku o wpis do Rejestru spółki, której umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym sankcją tę przewiduje wyrażnie art. 19 ust. 3b ustawy o KRS.

- sora Andrzeja Zielińskiego, K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek (red.), Warszawa 2014.
- Gołąb S., Wusatowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie sporne*, Kraków 1934.
- Gudowski J., *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro* (w:) *Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Stanisławowi Sołtyśkiemu*, Poznań 2005.
- Hrobni J., *Nadużywanie pism przygotowawczych i środki zaradcze*, „Polski Proces Cywilny” 1936, nr 1–2.
- Hrobni J., *Ogólne rozważania z powodu wprowadzenia kodeksu postępowania cywilnego. (Dokończenie)*, „Nowy Proces Cywilny” 1933, nr 2, s. 33–35.
- Jagiela J., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 27 sierpnia 1998 r.*, III CZ 107/98, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 2, s. 130–139.
- Jagiela J., *Organizacja postępowania w postępowaniu nieprocesowym*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 3, s. 460–477.
- Jakubecki A., *Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego* (w *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.)*, A. Oklejak (red.), Kraków 2005).
- Jakubecki A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–729, LEX/el. 2019.
- Jodłowski J. i in., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009.
- Jurzec-Jasiecka A., Jasiecki A., *Upoważnienie do złożenia podpisu za stronę w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 10, s. 111–123.
- Korzan K., *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004.
- Kościółek A., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r.*, III CZP 9/12, „Państwo i Prawo” 2014, nr 8, s. 127–133.
- Kruszelnicki F., *Zasady procesu cywilnego według polskiej procedury cywilnej*, „Głos Sądownictwa” 1931, nr 9, s. 470–482.
- Lubiński K., *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985.
- Lubiński K., *Zmiany w systemie identyfikacji stron i uczestników postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 6, s. 9–20.
- Łukowski W., *Ogólne zasady składania wniosku o wpis do krajowego rejestru sądowego przy wykorzystaniu urzędowego formularza*, „Radca Prawny” 2002, nr 1, s. 13–20.
- Manchnikowska A., *Organizacja procesu cywilnego przed sądem pierwszej instancji z perspektywy posiedzenia przygotowawczego*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 49–64.
- Manowska M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Marciniak A., Piasecki K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, Art. 367–729, Warszawa 2014.
- Markiewicz K., *Czy w świetle art. 788 § 1 k.p.c. podstawą nadania klauzuli wykonalności może być poświadczony odpis dokumentu?*, „Polski Proces Cywilny” 2010, nr 1.
- Markiewicz K., *Glosa do uchwały SN z 26.1.2012*, III CZP 83/11, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 10, s. 83–89.
- Maziarz A., *Elektroniczne postępowanie wieczystoksięgowe po nowelizacji przepisów. Praktyczny poradnik*, Kraków 2016.
- Maziarz A. (w:) *Elektronizacja postępowania wieczystoksięgowego. Komentarz praktyczny. Akty wykonawcze*, A. Marciniak (red.), Warszawa 2016.
- Mączyński A., *Niewymienienie załączników w pozwie jako brak formalny uzasadniający zwrot pozwu*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 6, s. 348–352.
- Michnik A., *Wymogi formalne wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców i skutki ich niedopełnienia*, „Radca Prawny” 2002, nr 1, s. 21–27.
- Peiper L., *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, Kraków 1964.
- Piasecki K., *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, Warszawa 2010.
- Pytlewska-Smółka M., *Dokumenty stanowiące podstawę wpisu – wybrane zagadnienia*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2017, nr 2, s. 27–42.
- Resich Z., Siedlecki W. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1975.
- Rudkowska-Ząbczyk E., *Pisemne czynności procesowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008.
- Rylski P., *Odpis dokumentu poświadczony przez pełnomocnika występującego w sprawie jako podstawa dokonania wpisu w postępowaniu wieczystoksięgowym*, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 1, s. 129–138.
- Rylski P., *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 15–27.
- Rylski P., Zembrzusi T., *Rozpoznanie spraw cywilnych na posiedzeniu niejawnym*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6.
- Sawarzyński J., *Pozycja notariusza wykonującego obowiązek ustanowiony w art. 626⁴ k.p.c.*, „Polski Proces Cywilny” 2019, nr 1, s. 34–55.
- Siciński P., *Wniosek o wpis złożony przez notariusza – kluczowe zagadnienia*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2016, nr 2, s. 69–96.
- Siedlecki W., Świeboda Z., *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2001.
- Szczurowski T., *Forma dokumentów stanowiących podstawę wpisu do KRS*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2018, nr 10.

- Szkudlarek P., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2014 r., III CZP 43/14*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2016, nr 1, poz. 2.
- Warzocha E., *Problematyka sprawności postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych (w:) Wokół problematyki cywilno-procesowej. Studium teoretycznoprawne. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Profesora Kazimierza Korzana*, A. Nowak (red.), Katowice 2001.
- Waśkowski E., *Pisma procesowe*, „Nowy Proces Cywilny” 1933, nr 8, s. 243–247.
- Waśkowski E., *System procesu cywilnego. I. Wstęp teoretyczny*, Wilno 1932.
- Weitz K., *Niedopuszczalność pozostawienia pisma w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, gdy nowy adres jest sądowi znany*, „Palestra” 2012, nr 1–2, s. 96–100.
- Wengerek E., *Problem ustności i pisemności postępowania cywilnego*, „Nowe Prawo” 1970, nr 7–8, s. 1397–1420.
- Wolwiak I., *Niewskazanie adresu miejsca zamieszkania strony pozwanej jako brak formalny pozwu. Glosa do chwały Sądu Najwyższego z 17.07.2014 r., III CZP 43/14*, „Polski Proces Cywilny” 2015, nr 3, s. 413–424.
- Zieliński A., *Sądownictwo opiekuńcze w sprawach małoletnich*, Warszawa 1975.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2017.